

rdam.
R.
AM."
d f 4.50.
Benigheid.
k gebruik.

1. Religie,
ikanten
SCHELVEY.

Ex. f 9.50
d f 0.00.
ampelb. f 1.25

erlost"
rjs f 0.50.

erland.

0
Kunst.

ECTORAAT

UIT
888.

kerken

889).

N. A. DE
H. DE
UYPER,
N. O. A.
AN SON,
ERTEN,

as voor
en steeds
verscho-

R.

rus

ensweken,
Pinkster-
oor Avond-
erholen, en
leden der
e van hon-
rancio aan-
onden door

ers.
& ZOON.
(580)

erdam is ver-

an '52.
studie

stuur,

BIJUS.

ersiteit.

f 3.90.

Goudsbloem-
heden:
G
ing van den
mus,
te Oudewater,

dam,
m. Kerken.
gende kinde-
udewater uit-

verspreiden,
50 per post-
nden.
er A. BUYS,

DRUKKERIJ,
ERDAM.

De Heraut

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Zondag 28 April 1889. N°. 592.

Dit blad wordt geredigeerd des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud
an dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonnementen en Advertentie-
aan de ADMINISTRATIE van De Heraut, Warmoesstraat 106, Amsterdam.
Inzendingen die later dan Donderdag 's namiddags te 12 ure worden ontvangen
kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementenprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.30. Afzonderlijke
nummers aan het Bureau 10 Cent.
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz.
aan het Bureau, Warmoesstraat 106, te Amsterdam.
Advertentie: van 1 tot 6 regels 80 Cent; voor elken regel meer 15 Cent.
Aanvragen en vermelding van leedsgaven en Verslagen van Vereenigingen 10 Ct. per regel.

Over het graf.

ZONDAGSAFDEELING XXII. III.

En dat het stof wederom
tot aarde keert als het ge-
gewest is; en de geest weder
tot God keert, die hem gege-
ven heeft. Pred. 12:7.

In tegenstelling met velerlei dwaling
is dan, naar luid van onzen Catechismus,
dit de Gereformeerde belijdenis, dat de ziel,
die in gemeenschap met Christus uit dit
leven scheidt, terstond na den dood in een
aanvankelijk toestand van gelukzaligheid
overgaat; en na in dezen toestand tot op
's Heeren wederkomst verbleven te zijn, in
dien doorlichtigen dag herenigd wordt met
haar alsdan te verheerlijken lichaam.

Hierbij hangt nu natuurlijk alles af van
de vraag, als ho-danig we den mensch te
beschouwen hebben, als saamgesteld uit
ziel en lichaam, dan wel als organisch één.
Thans oordeelen de meeste wijsgeeren, en
op hun voetspoor een aanzienlijk aantal
godgeleerden, dat van eene samenstelling
van den mensch uit ziel en lichaam niet
langer sprake kan zijn, en dat ons niets
anders overblijft, dan in den mensch een
organische eenheid aan te nemen. Iets
waaronder dan verstaan wordt, dat óf het
lichaam uit de ziel voortkomt, óf de ziel
uit het lichaam, of wel, dat ziel en lichaam
beide slechts twee onderscheidene uitingen
zijn van het één menscheelike wezen.

Uiteraard gaat dit verschil diep. Zijn we
toch geestelijk van Gods geslacht en licha-
melijk aan de tastbare schepping verwant,
en stelt men, dat nochtans ziel en lichaam
organisch één in ons zijn, dan heft men hier-
mee feitelijk het volstrekte onderscheid
tusschen God en zijn schepping op. Ge-
lijkt in ons dan ziel en lichaam in den grond
hetzelfde zijn, valt dan alle onderscheid
tusschen geest en stof weg. Geest en stof
blijken dan slechts twee woorden voor een
zelfde zaak te zijn, twee verschijnningen van
eenzelfde wezenheid. En zoo is het einde,
dat wie begint met in ziel en lichaam
een organische eenheid te zien, eindigen
moet met zijn God te verliezen. Want wel
blijft dan nog de mogelijkheid open, om, op
de wijze der hedendaagsche wijsgeeren, zich
een pantheïstischen god te droomen, die
altos bezig is om uit geest stof of uit
stof geest te worden; maar zulk een pan-
theïstische afgod hoort bij e Buddhisten
thuis en heeft met den God en Vader van
onzen Heere Jesus Christus den naam zelfs
niet gemeen.

Men late zich dus ongemerkt op geen
dwaalspoor leiden. Alles hangt hier saam.
Is, gelijk thans de meeste geleerden zich
de zaak voorstellen, uit het bloote stof al-
lengs het delstofferlijk; hieruit ongemerkt
de plant; dan uit de plant weer het lagere
dier; uit het lagere dier het hoog bewerk-
telijke dier; en uit dit dierlijk wezen, hetzij
dan gewone aap of chimpansee, de wilde
Boesjesman; uit dien wildeman de ne-
ger, en zoo eindelijk uit deze lagere vol-
ken het hoogstaande Europeesche ras
voortgekomen; — dan sluit dit in zich,
dat ziel en lichaam niet in den wortel
onderscheiden zijn; dat de ziel geen af-
zonderlijk bestaan heeft; en hieruit volgt dan

weer, dat er dus ook geen God onderscheiden
van zijn schepping bestaat; maar dat ook
God en zijn schepping slechts twee namen
zijn voor wat in den grond hetzelfde is.
En zoo keert dan langs onmetelijken om-
weg de beschaafde en geleerde man der
negentiende eeuw terug tot diezelfde na-
turaanbidding, waarin de volkeren van
Mesopotamië en Kanaän reeds verzonken
lagen in de dagen van Mozes.

Men ziet hieruit welk een machtige pre-
diking in 's menschen dood ligt, zoolang
het aan den Vader der leugen niet gelukt,
het vast bewustzijn van een leven na den
dood in uw binnenste te vernietigen. Im-
mers voor uw ooggen ziet ge, dat daar het
lichaam van den gestorvene ligt. Ge ziet
dat lichaam veranderen en tot ontbinding
overgaan. Ge ziet het: daar in dat lijk
is de persoon, die stierf, niet meer. Bestaat
nu die persoon toch nog en leeft hij, dan tast
en ziet ge hieraan, hoe lichaam en ziel bij hem
wel terdege gescheiden werden, uiteen ver-
den gelicht, en nu in hun gescheidenheid
voortbestaan. En staat dit eenmaal voor
u vast, dan is hiermee tevens uitgemaakt,
dat ge door een samenstelling van die twee
ontstaan zijt; dat uw zienlijk en onzienlijk
deel elk een eigen wezenheid hebben; dat
derhalve geest en stof niet één en hetzelfde
zijn; en alzoo de Heere uw God niet met
zijn schepping ineenloopt.

Vandaar dat de valsche wijsbegeerte, die
door tal van godgeleerden, helaas, nog
steeds toegejuicht en ingehaald in stede van
verloerd en bestreden wordt, niet kan rusten,
eer ze ook de hope der onsterfelijkheid
uit ons bewustzijn heeft uitgeroeid.
Zoolang haar dit nog niet gelukt, blijft de
dood nog steeds scheiding, onderscheid,
tweeheid en alzoo een Schepper en een
schespel prediken. En eerst als een kind
onzer eeuw gelooft, dat zijn geslacht niet
uit het dierlijk komt en het na den dood
uit is, heeft deze valsche wijsbegeerte haar
volkomen triomf gevierd en wierd het
schespel Gods haar prooi.

Bij het bespreken van het mysterie des
Doods: worde daarom dit scheiden, dat tus-
schen ziel en lichaam plaats heeft, altooscherp
in het oog gevat. Onze Confessie spreekt
het zoo klaar uit in Art. 37: „De zielen
zullen in den oordeelsdag weer saamge-
voegd en vereenigd worden met het lichaam,
waarin ze geleefd hebben.“ Dit nu kan
niet óf er moet scheiding aan zijn vooraf-
gegaan.

En deswege belijdt dan ook onze Cate-
chismus in de Zondagsafdeeling die ons
thans bezig houdt, „dat mijn vleesch, een-
maal opgewekt zijnde, wederom met mij
vereenigd zal worden.“

Wat sommigen thans prediken, dat bij
het sterven onzer lieven niet enkel hun
ziel van ons gaat, maar dat ze in hun
ziel zekere lichaamsdeelen meenemen, waar-
uit zich dan in later eeuwen een nieuw en
heerlijk lichaam zou ontwikkelen, moge
nog zoo schoon en poëtisch gedacht zijn,
maar is lijnrecht in strijd met onze Belij-
denis, die geheel gegrond is op de Schrift.
In de Schrift toch wordt telkens en dui-
delijk gesproken van „een ure, waarin allen
die in de graven zijn, de stem van den
Zoon des menschen zullen hooren en zullen
uitgaan.“

Ook deze voorstelling van een lichaams-
kiem, die, in de ziel berustend, met onze
ziel bij het sterven hemelwaarts zou klim-

men, moet uit dien hoofde verworpen. En
dat te meer, dár ze feitelijk niets anders
is dan een poging om tot de eenheid van
ziel en lichaam te handhaven; de
scheiding bij het sterven te loochenen; en
alzo het eigenlijk karakter van den Dood
teniet te doen.

Wij blijven daarom onverbiddelijk vast-
houden aan de aloude belijdenis der kerk
van Christus, gelijk ze door zijn heilige
apostelen is uitgesproken, en sinds alle
eeuwen door beleden wierd, t. w. 1°, dat
lichaam en ziel twee onderscheiden wezen-
heden zijn, die God Almachtig elk afzon-
derlijk schiep en toen door goddelijke
mogendheid saamvoegde; 2°, dat juist in
deze saamvoeging het eigenaardig karakter
van ons volle menscheelike leven ligt; 3°, dat
het sterven bestaat in een uiteenscheuren
van ziel en lichaam als noodzakelijke door-
werking van de gevolgen der zonde; 4°, dat
na deze scheiding lichaam en ziel weer
een afzonderlijk bestaan erlangen; en 5°, dat
in den dag des oordeels deze beide weer
hereenigd zullen worden, hetzij om te ver-
zinken in een staat van eeuwige afgrijzing,
hetzij om opgenomen te worden in een
staat van eeuwige heerlijkheid.

Wat nu onze ziel in dit afzonderlijk be-
staan aangaat, is ons niet dan in zeer zwa-
vende trekken geopenbaard, welk haar lot
zal zijn. Over het algemeen mint de Schrift
de grataandoenlijken niet, en ze wil dat
óók bij het graf, niet de bevrediging van
veel weetgierigheid, maar de lot des Heeren
op den voorgrond zal staan. Slechts een
enkel maal wordt er een tip van den sluier
voor ons opgelicht, en dan spreidt een
heeldspreukig woord meest een wonder hel-
der licht. Zoo is het met het aangeziend
kruiswoord tot den bekeerden moordenaar:
„Heden zult gij met mij in het Paradijs
zijn!“ Zoo met Jezus' schildering van wat
den rijken man en den armen Lazarus over-
kwam, waarin vader Abraham tot den rijken
man, onmiddellijk na zijn dood zegt:
„Nu wordt Lazarus vertroost, en gij lijdt
smart.“ Hetzelfde geldt van Jezus' uit-
spraak tegen de Sadduceëen, met beroep
op het woord uit het braambosch: „Ik ben
de God van Abraham, Izak en Jacob“,
waartuit de Heere de slotsom trekt: „God
is geen God der dooden, maar der levenden.“

Gelijk licht spreidt Paulus' verklaring aan
de kerk van Filippi: „Ik heb begeerte om
ontbonden te worden en met Christus te
zijn“, en aan die van Corinthhe: „Ik heb
meer behagen, om uit het lichaam uit te
wonen, en bij den Heere in te wonen.“
En de eenige Schriftplaats, die met
zekere voorzichtigheid te bezigen is, is juist
de meest aangehaalde uit Openb. 14:13,
waar het heet: „En ik hoorde een stem
uit den hemel, die tot mij zeide: Schrijf:
Zalig zijn de dooden, die in den Heere
sterven, van nu aan. Ja, zegt de Geest,
opdat ze rusten mogen van hunnen arbeid,
en hunne werken volgen met hen.“ Hier
toch hangt alles aan de beteekenis der
woorden „van nu aan“, die dan gemeenlijk
worden opgevat, als lag hierin: „Nu, na
Christus' opstanding en hemelvaart, nu zijn
de dooden zalig terstond na hun sterven.“

Hier tegen bestaat echter reeds de ernstige
bedenking, dat de geloovigen onder het
Oude Verbond dan volgens de Roomsche
voorstelling eeuwenlang in een tusschen-
staat zouden zijn opgehouden. Maar wat
alles altoet, de woorden „van nu aan“ ko-

men voor in het gezicht over Babylons
val, na den engelenzang van het laatste ge-
richt. Dientengevolge ligt het voor de hand,
dat „van nu aan“ op dat tijdstip terugslaat
en volstrekt niet op Jezus' opstanding en
hemelvaart. Het komt voor als een inge-
schakeld tusschenbedrijf in het hemelsche
drama dat aan Johannes op Patmos wordt
te aanschouwen gegeven. En voor zoover
men uit zulk een tijdsbepaling iets op wil
maken, dient er dus nauwkeurig op gelet, in
welk verband zulk een tijdsbepaling voor-
komt. Wil men derhalve ook uit dezen
jubeltoon in Openb. 14:13 iets om-
trent den toestand na den dood afleiden,
zoo bestaat hier, naar de analogie des ge-
loofs, ongetwijfeld geen bezwaar tegen; mits
men dan den kleintoon maar niet late vallen op
dat „van nu aan“, en aan zijn hoorders den
indruk geeft, alsof met dit „van nu aan“ de
zaak juist beslist ware; want „van nu aan“,
in een apocalyptisch vergezicht gebezigd, is
geen tijdsbepaling voor ons.

Maar afgezien hiervan zijn reeds deze
enkele uitspraken der Heilige Schrift waarop
we wezen, van hooge, rijke beteekenis;
vooral wat Jezus tot den moordenaar aan
het kruis zei. Hier toch is drielei: een
tijdsbepaling, een plaatsbepaling en verbin-
ding met Jezus' persoon.

Er is een tijdsbepaling: Heden; waarmee
aangeduid is elke voorstelling, alsof de
zielen der afgestorvenen nog zekeren tijd in
het aetherium, om hun lijk, of op het graf
zouden rondwaren, om eerst door langzame
scheiding en ontwijping in te gaan in zalig-
heid. Met dit één zeggen: „Heden zult gij
met mij in het Paradijs zijn“ valt al dit
zoo gekkeuvel over half- en halftoestanden,
die bij een lijk en op het graf de verbeeld-
ing zoo prikkelend, onherroepelijk weeg, Zoo
als de dood is ingetreden, richt Jezus onzen
blik van het lijk en van het graf af naar
boven. Nog den sterftog zelf is de ziel van
wie in Jezus sterft, niet meer op aarde,
maar in het Paradijs.

Er is ten tweede een plaatsbepaling: in
het Paradijs. Blijkbaar een met opzet ge-
kozen beeldspreukige uitdrukking. Aan het
Paradijs hing de heugenis van een zaligen
gelukstaat. In het Paradijs was eens de
mensch van zonde vrij en vrij van ellende
geweest. En toen Jezus nu, zelf aan het
kruis geklonken, daar dien moordenaar zich
aan zijn eigen kruis zag wringen, als toon-
beeld van wat zonde en ellende over den
mensch gebracht had, toen riep Jezus dien
ellendige van dit zijn kruis naar het Para-
dijs terug. Nog heden, nog dien eigen dag,
zou het voor dezen boetvaardige met zonde
en ellende uit hebben, en zou het weer
zijn als eens in het Paradijs, eer Satan er
insloop. Licht nu deze geheele wereld in
het boze, dan is hiermee uitgesproken dat
deze moordenaar dit Paradijs alleen hui-
ten deze wereld kon vinden, en door een
wondere macht uit deze wereld, waar-
aan allerwegen zonde en ellende kleefte, over
zou geplaatst worden in een oord, waar
noch het één noch het andere kwaad meer
kon kwelen.

En ten derde ligt er een verklaring in
van een verbinding met Jezus, die we ook
bij den heiligen apostel terugvinden: „Ik heb
begeerte om ontbonden te worden en met
den Heere te zijn.“ Ook hierin ligt een heer-
lijke openbaring. Dit zeggen toch sluit uit
de meening, alsof de ziel, na haar scheiding
van het lichaam, ja, wel zou voortbestaan,
maar in onbewust toestand, zonder van

zichzelf of anderen af te weten. Immers,
ware dit zoo, dan zou deze uitverkorene
niet in het Paradijs met Jezus hebben
kunnen zijn. Met Jezus in het Paradijs
zijn" onderstelt toch, dat de ziel van dezen
man, ook in haar afgescheiden staat, be-
wustheid hebbe van de plaats waar ze ver-
keert (in het Paradijs), en weet dat ze bij
Jezus is.

Intusschen worde steeds wel vastgehouden,
dat zulk een afgestorvene voorhands geen
lichaam heeft, en zich alleen uiten kan door
zijn ziel. Dit is dan ook de reden waarom
men het gesprokene in de gelijkenis van
Lazarus en den rijken man nooit te ver mag
trekken; want al wat in deze gelijkenis
lichamelijks voorkomt van het opheffen der
oogen, en het zien van Abraham, en de
branding der tong, en den vinger om in het
water te doopen, kan niet dan louter figuur-
lijk bedoeld zijn, bij pas gestorven perso-
nen, wier lijk in het graf rustte. Vandaar
dan ook dat de verheerlijking van deze ge-
storven personen nog pas een aanvankelij-
ke kan zijn en de vergelding pas in den
dag des oordeels komt. De ziel toch geeft
ons wel geestelijke gemeenschap en dus ook
geestelijke genieting, maar geen uitwendige
gemeenschap, geen genieting buiten onzen
persoon. Die uitwendige gemeenschap met
de schepping Gods en die genieting
van uitwendige heerlijkheid toefst dus tot
aan de opstanding der dooden. Dan ont-
vangt Gods kind zijn lichaam terug; ont-
vangt het terug in staat van verheerlijking;
en dan zal hem, uit genade, het loon wor-
den toegevoegd, voor wat hij op aarde
leed en deed om Jezus' wil. Maar hiervan
is de geestelijke gemeenschap en de gees-
telijke genieting volstrekt niet afhankelijk,
ook al is ons de wijze onbekend, waarop
die kan plaats hebben. Want wel biedt
de slaap ons het voorbeeld van een toestand,
waarin we van de buitenwereld zijn
afgesloten en toch inwendig voortbestaan
en voortleven en soms verrijkt worden met
innerlijke genade en innerlijke kennis; maar
hoe dit toegaat weten we niet; eenvoudig
omdat bij het wakker worden voor dat
alles een gordijn schuift en we weer terug zijn
in dit zichtbare leven. Maar de zaak als
zaak staat niettemin vast. Toen op Jezus'
sterftog zijn lichaam in het graf was ge-
legd en van het lichaam van den moor-
denaar de beenen waren gebroken en
ook dat was weggeborgen, en dus zoowel
Jezus als die moordenaar van hun lichaam
berooft waren, heeft nog dienselfden dag de
ziel van dien moordenaar in het Paradijs
gemeenschap met Jezus en genieting van
zijn Heide gehad.

En hiermede zullen we ons vergenoegen
laten, zonder curieuselijk te willen onderzoeken,
op wat wijs dit bestaan kan. Ofschoon het
voor een zondaar, die alles verbeurd heeft,
niet reeds een onuitprekelijke genade, zoo
hij weten mag: Indien ik met Jezus in mijn
sterven ben, zal ik terstond na mijn ster-
ven, in afgescheidenheid van mijn lichaam,
vrij van zonde en ellende, in geestelijke
gemeenschap met Jezus zijn, met hem le-
ven en zalig zijn in de genieting zijner liefde.
Hierin toch ligt opgesloten, dat er bij een
kind van God in zijn sterven een waar-
lijk wonder geschiedt. Dit wonder name-
lijk, dat de gemeenschap aan de zonde,
waarin hij dusver geleefd heeft, opeens
in den dood zelf voor hem wordt afgesloten,
en dat de dusver belemmerde en telkens
gestoorde werking van zijn ingeplant ge-

De jeugd van Calvijn.

The child is father of the man.
WORDSWORTH.

Van de Hervorming wordt niet gesproken, of terstond
treedt het beeld van den grooten man van Wittenberg
in al zijn aantrekkelijkheid ons voor den geest. Reeds in
onze vroegste jaren was de geschiedenis van Luther voor
ons de geschiedenis bij uitstek. Was dan ook
sulk een dichterlijke verschijning, die zingende knaap, die
te Erfurt de aandacht trok der edele Frau Gotta, en wal-
kom onze belangstelling voor den vluggen student, die al
zoo vroeg magister werd; en wat voelden we niet met
den monnik, die in zijn eenzame cel worstelde met God,
en welk een verbod vervulde ons ten slotte voor den
strijdenden en triomferenden held van Worms en Wit-
tenberg: het werk der Hervorming was het werk, in de
kracht Gods door hem tot stand gebracht! Aan de her-
denking van het groote feit der Hervorming is en blijft
dan ook onafscheidelijk de naam van Luther verbonden.
Onze Hervormingsdag is de dag, waarop hij de bekende
95 stellingen te Wittenberg aanplakte.

Aan deze waardeering nu meenen wij in geen geval
ook maar iets tekort te doen, als wij wijzen op eene
schaduwzijde, die zij heeft. Waar er sprake is van de
Hervorming in het algemeen, wordt bijna uitsluitend de
aandacht opgetocht voor dit grootst verschijnsel, zooals
het zich in Duitschland allereerst openbaarde. Bij die
feiten is men stil blijven staan, en aan de voorstelling
van het werk, die toch niet minder geweest is dan

de voltooiing, de hoogste ontwikkeling ervan, heeft
men niet die aandacht geschonken, die zij verdiende.
En komt men nu in onze dagen weer met de juiste
erkenning en waardeering der waarheid, dat eerst onder
inwerking van den machtigen geest van Calvijn de her-
vorming het godsdienstig-staatskundig beginsel is geworden,
dat aan geheel het politiek gelaat van westelijk Europa
in de 16e eeuw een ander aanzien gaf, toch bepaalt zich
vooral in de Calvinistische kringen ten onzent het onder-
zoek, meest tot het werk van den Geneesheer Hervor-
mer, terwijl omtrent het karakter, den persoon van dien
grooten man nog altijd verschillende onjuiste opvattingen
worden gehuldigd. Calvijn was een groote, schitterende
geest, van een vast en kloek karakter, maar overigens,
zoo meent men, een persoonlijkheid, die toch niet in hoogte
mate onze sympathie kan opwekken.

Het wordt tijd, dat men dergelijke uitspraken leert ken-
nen, voor wat ze zijn: onware algemeenheden.
En daartoe is niet anders noodig dan het leven van
dien merkwaardigen Hervormer meer in bijzonderheden
te leeren kennen, zooals dat voor de kennis van groote
mannen uit vroeger eeuwen eisch is: hunne persoonlijkheid
gevat in het kader van hun tijd, gezien in het licht van
den geest hunner eeuw.

Wij komen tot dit goede doel langzamerhand iets nader.
Enkele populaire werkes over het leven van Calvijn zagen
den laatsten tijd ook reeds ten onzent het licht. Onlangs
echter is bij Fischbacher te Parijs een werk verschenen,
dat bijzonder de aandacht verdient. Wij bedoelen: La
jeunesse de Calvin par Abel Lefranc. Over de jeugd van
Calvijn handelt dus dat boek, en de tegenstelling, die wij
maaken tusschen de bekendheid van Luther's leven
en dat van Calvijn, geldt vooral hier, geldt vooral voor
de jeugd van deze beide mannen. En omdat elke poging

die in deze verhouding meer gelijkheid en evenwicht
brengt, van beteekenis is, daarom noemen wij dat
boek zoo belangrijk. Men zegge toch niet, dat de
kennis van de jeugd van minder beteekenis is; de
Bijbel zelf geeft ons dat in tal van levensbeschrijvingen
in het Oude Testament geheel anders te zien en
anders te erkennen. De dichter Wordsworth heeft ge-
zegd: Het kind is vader van den man, en dit is eene
waarheid, die ook hare toepassing vindt op mannen als
Calvijn, van wie wij erkennen, dat ze doot hooger Geest
beziel werden tot het werk, dat zij tot stand brachten.
Dit laatste immers neemt niet weg, dat God hun van der
jeugd aan heeft toegerust met krachten, die voor de
vervulling van hunne roeping in hen vereischt zouden wor-
den, en dat God hen geleid heeft in een weg, waarin
bepaaldelijk die krachten tot volle ontwikkeling en ont-
plooiing moesten komen. En naarmate wij in die krach-
ten en in dien weg, meer het werk en de leiding van
God zien, bieden zij ons een te belangrijker voorwerp
van onderzoek.

Dat de schrijver van genoemd boek zich er niet toe
bepaald heeft, slechts mee te deelen, al wat hij los of
vast omtrent de jeugd van Calvijn bijeenzamelde, maar dat
hij wel degelijk zich op het bovenomschreven standpunt
heeft geplaatst, zegt hij ons in zijne inleiding in weinige
regelen, die echter aan duidelijkheid niets te wenschen
overlaten. Na aanhaling van het woord van Reman: „La
periode la plus importante de la vie des grands hommes
c'est leur jeunesse; puisque à ce moment, tout leur
avenir se dessine comme derrière un voile“, laat hij zelf
volgen, met het schrijven van zijne bladzijden geen ander
doel te hebben, dan aan te toonen, dat het leven van
Calvijn meer dan enig ander een bewijs is voor de juistheid
van die opvatting.

Niet onbelangrijk dunkt het ons dan ook, enkele bijzon-
derheden aan dit boek te ontleenen, waartuit blijkt, hoe
ernstig deze schrijver het met zijne zaak meent.

Noyon, Calvijn's geboorteplaats, ligt in Picardië. Dit
feit geeft Lefranc aanleiding tot de volgende merkwaaardige
regelen:

„Uitgezonderd Bretagne is er waarschijnlijk geen land,
welks merkwaaardige mannen zooveel trekken met elkaar
gemeen hebben als Picardië; dit geldt zelfs van alle merk-
waardige mannen, die Picardië in de meest verschillende
tijdvakken heeft voortgebracht. Het is een Picardisch
klimaat, waaraan bezielde woorden Europa opwekken tot
een kruistocht, terwijl tezelfdertijd de voornaamste steden
van het „kleek en loornend“ Picardië een heiligen strijd aan-
bonden tot handhaving van hun burgerlijke vrijheden tegen
de aanmatiging van kerkelijke gezag, en het zijn Picardiërs,
van wie de middeleeuwsche volksbeweging uitging, die
bekend is geworden onder den naam van Jacquerie; de
geduchte Grand Ferret was eenzeker de tegenstander
van den adel als van de Engelsen. Krachtig openbaart
zich de eigenaardige geest van dit volk; deze sanguini-
sche temperamenen zijn onverbiddeleke werkers van het
onrecht; het enthousiasme is even sterk bij hen als
de verontwaardiging; onverschrokken invoerders van
nieuwigheden, blaakten zij van hartstocht voor recht en
waarheid. Naar het oordeel van Lefranc staan Peter
van Amiens, Roscelin en Beaumanoir als persoonlijkheid
dichter bij Calvijn en een Ramus, dan men wel vermoeden
zou. In deze twee laatste mannen ziet hij de verper-
sonlijking van het Picardisch karakter. Onder alle strij-
ders uit dat land munten zij nog uit in beveling en
kracht van overtuiging.“

(Slet volgt.)
J. KAMP.

loofsvermogen, opeens tot volle kracht bij hem ontwikkeld wordt. Er grijpt dus niet maar een overbrenging door Gods engelen van zijn sterfbed naar het Paradijs plaats, neen, *God zelf* is in dit sterfbed van zijn kinderen werkzaam. Hun sterfbed is het oogenblik waarin God de Heere komt, om een nieuwe tweeledige genade daad aan hen te volbrengen, door en het alsterf van den ouden mensch en de opstanding van den nieuwen mensch in hen tot volkomenheid te brengen. Wel scheelt dit bij den één en bij den ander. Nu eens sterft een jong wicht dat wel de genade der wedergeboorte, maar nog nimmer geloofswerking noch geestelijk licht ontving. Welnu, bij het sterf van zulk een wicht is de afsnijding der zonde opeens voltooid, en hoopt zich in het sterf zelf die velelele genade oopen, die aan den volwassene deels in zijn leven, deels in zijn sterf wordt toebedeeld. Is het daarentegen een volwassene die sterft, na reeds vroeger tot bekeering en heiligmaking gekomen te zijn, dan ontvangt zulk een in zijn sterf slechts datgene wat hem nog ontbreekt. En sterft er een uitverkorene, die wel was wedergeboren, maar nog niet tot bekeering doorgedrongen, dan voegt zich voor zulk een de bekeerende genade in het alsterf bij de vol-eindende genade. Maar hoe ook aller stand uiteenliep, na den dood is in allen het genadewerk volkomen. Nog den dag zelf van het sterf met Jezus in het Paradijs.

KUYPER.

„Zend uw sikkel en maai“.

En een andere engel kwam uit den grooten stem tot dengene, die op de wol zat: „Zend uw sikkel en maai; want de ure om te maaien is voor u gekomen, dewijl de oogst der aarde is rijp geworden.“ Openb. 14: 15.

Alles heeft zijn bestendigen tijd. Voor elk ding dat komen zal is een ure. Voor elke beslissing die komen moet, toef het juiste oogenblik. Dat doet ons vreemd aan. Niet dan met moeite kan onze trage geest in dat denkbeeld van een beslissend oogenblik inkomem. En toch toont heel de schepping het ons. Eerst snijdt de ploegschaar door den akker. Dan gaat de zaaijer uit die zaaien zal, en strooit het zaad in de opgeploegde voren. En als God dan van zijn hemel zonneshijn en regen neerzandt, geraakt die bodem in gisting, dat zaad ontkiemt en schiet uit, en lange weken, lange maanden verlost ons oog zich in dat groeien en geden halmen. Van den morgen op den avond en van den avond op den morgen gedijt het koren er in. En het schijnt wel, alsof dat koren geen andere bestemming had, dan om dien akker met golvend goud te overdekken en weelde te tooveren in de natuur. En toch, dat was slechts *schijn*. Zie maar, eindelijk speurt het kennersoog van den landman, dat het graan nu in de alre geheid rijpt is. En hij neemt den wind en het getijde waar, of er op droogte in den dampkring te rekenen valt. En is dat gunstig oogenblik gekomen, dan gaat het bevel uit zijn mond aan zijn knechten uit. En morgen, als nauw de zon is opgegaan, is dat halmenveld ten doode gedoemd. Dat goudgeel graan heeft voor het laatst in den zonneglans geblonken. Zie, daar daalt de sikkel neer, door vlugge, rappe hand tegen de buigende halmen ingeslagen, en niet lang meer, of al het prachtige halmen-veld ligt bij handvolven op den bodem neerge-worpen; wordt straks tot schoven opgezett, en als weer de landman zijn dienstknechten en dienstmaagden beveelt, rijdt kar en wagen den akker op, en al het gemaaid koren wordt van den akker naar den dorstvloer weggedragen; tot de wees en de arme komt om zijn nalezing te houden. En dan blijft er straks niets meer over dan die lege, zwarte, kale akker, tot in zijn stoppelen omgeploegd. Zee veelzeggend, zoo veelbeduidend. Eerst weken, maandenlang, dat stille, kalme, bijna onmerkbaar rijzen en rijpen. En dan opeens die dag des oogstes. Die sikkel die in de halmen slaat. En weg is alles wat er stond.

In dat zaaien en rijzen, dat rijpen en maaien nu spreekt een stemme Gods. Zijn heilige Schriftuur wijst er telkens op. Ook wel in het beeld van de rijpende en blauwende trossen aan den wingerd, tot de wijngaardier de sappige druiven afsnijdt. Maar onder welk beeld ook, altoos keert diezelfde gedachte weer, eerst dat langzame, stille worden en gedijen, en dan plotseling die breuke, die vol-eindiging, dat maaien of dat afsnijden. Alles aanlopend op een einddoel, tot dat einddoel bereikt is, en dan opeens dat ingrijpen van de hand des maaiers; die volheid des tijds; die ure dat het uit is met wat achter lag en dat *iets nieuws* zijn aanvang neemt en straks begint. Want als nu de sikkel in de halmen is geslagen, en alle schoof op den dorstvloer is aangebracht, dan is het wel uit met dat eerste proces, maar begint even beslist terstond een tweede proces. Dan wordt die halm gedroogd en uitgeklopt; het graan op de wanne gezuiverd; de gezuiverde korrel stuk gestooten of tot meel vermalen; en zoo rijpt door een nieuw proces het brood dat den mensch ter voeding zal zijn; om in 's menschen lichaam door een nieuw proces nogmaals een ander doel na te laten, en niet te rusten eer het door menschenhand uitgestrooid zaad tot den mensch is weergekeerd en in zijn eigen bloed is omgezet. En dat alles beschikte en bestelde en verordeneerde God Almachtig. Hij die den tijd voor het zaaien en den tijd des oogstes heeft afgemeten. Die aan het koren en het runder-deem de verwantschap schonk om deeg en brood te vormen. En die thans dat kostelijk brood met zijn zegen achtervolgt, om het in ons om te zetten in bestanddeelen van ons eigen bloed. En dan is er in elk proces dat daarbij plaats grijpt altoos dat *duidelijke*. Eerst dat langzame rijzen en gedijen, en dan eindelijk het plotseling oogenblik waarin dat rijpen en gedijen zijn vol-eindiging vindt en Hij afbreekt waar er was, om uit wat Hij doet ondergaan, het nieuwe te doen uitsproeten. Altoos zijn woord, dat niet ledig tot Hem wederkeert, maar doet hetgeen waarvoor Hij het uitzendt. Als sneeuw en regen daalt het vocht uit zijn schatkamer neder. Dan

drinkt de aarde het in en bemorst het. Tot het in den bodem der aarde de zwangere graankorrel ontmoet. Die doet ze dan zwellen en bersten en een kiem uitschieten. Het laat zich in den halm opzuigen. Tot in de air dringt het vocht op. En als straks het ge-dijde en gezegend brood insluit in ons bloed om onze levenskracht te sterken, is er altoos nog een druppel van dat vocht in, dat God in sneeuw en regen uitzond, om brood aan den eter te geven en zaad aan den zaaijer.

Eén ding vooral wil Gods heilig Woord, dat ge daarbij steeds voor ogen zult houden. Het wil, dat ge bedenken zult, hoe het zoo toegaat met alle ding dat om u is, maar dat het zoo ook toegaat met u zelven.

Zoals die halmen op het veld opgeschoten en groeiden, en straks van dat veld worden weg-gemaakt, zoo bloeien en rijpen ook de kinde-ren der menschen op den akker van ons men-schelijk leven; maar komt ook voor hen de ure der vol-eindiging, dat de sikkel in de halmen daalt, en hun plek die ze op het veld hielden niet meer gekend wordt.

En ook hier weer dezelfde tegenstelling. Eerst weken, maanden, jaren lang dat stille, ge-stadige, schijnbaar altoos durende voortrijpen en voortgelen op den akker; en dan plotseling die keer in den toestand, dat inslaan van den sikkel in de halmen. En dan is het uit en buigt ook hun hoofd zich neder, tot straks hun plaatse ledig is.

Een tegenstelling, een plotselinge overgang, die hoe dikwijls ook gezien, ons toch altoos zoo verrassen blijft, dat bijna niemand er op ver-dacht is, als de sikkel ook tot hem komt. Het scheen zoo zoetelijk voort te varen. Zoo ongemerkt scheen zich een nieuw eind-wege aan elk afgelegd eind van den weg vast te knooien. De voortgang was zoo geleidelijk, zoo gestadig, zoo duurzaam. Na elken avond altoos weer een morgen; na elken winter altoos weer een lente met haar bloemen die ontkopen en haar vogelen die in de takken hun lied voor God zongen. Ach, waarom zou er dan een einde aan komen? Waar-om zou er geen eindeloze voortgang zijn?

En toch, dat einde komt, omdat God leeft en over u gebiedt en over u beschikt, en om-dat Hij u dit stille groeien en gedijen schonk, niet om dat groeien noch om dat gedijen, maar opdat er *een oogenblik* voor Hem zou zijn. Want zooals de landman het oogenblik beidt, waarop dat groeien uit zal hebben, en zijn woord tot zijn dienstknechten: „Zend den sikkel uit en maai!“ uit kan gaan, zoo toef en beidt ook God de Heere bij elk van zijn menschenkinderen, steeds uitzienende naar dat bestemde oogenblik, naar die beschikte ure, waarop het rijpen uit zal hebben, en de vrucht van al zijn zorge, die Hij aan u besteedde, kan ingedragen in zijn Koninkrijk.

Uw wereld is voor Hem. Ze is zijn akker, waarop al wat er bloeit en rijpt, rijpt en bloeit voor Hem, opdat Hij, de Heere des oogstes, ook van *den* akker zijn oogst erlange.

En al de dagen uws levens merkt Hij op u, uitzienende naar dat oogenblik der vol-eindiging, tot Hem de vrucht zijns werks toekomt.

o, Wel hem, wien het in die ure des oogstes gebeuren mag, dat hij straks op de wanne gezuiverd, een kostelijke vrucht van den akker der wereld voor den Heere zijn God mag zijn. Dan maait de sikkel niet om te verderven, maar zamelt in voor Gods eeuwige Koninkrijk. Dan is er een groeien en bloeien geweest, dan was er een rijpen en gedijen. En dan wordt het einddoel bereikt: de vol-eindiging en voltooiing, die dan een nieuwe toekomst tegen gaat, om naar nieuwe ordinantie God den Heere te dienen in zijn heilig bestel.

Alle man zie toe. De sikkel die de volle korenhalmen maait, maait ook het opgeschoten onkruid weg, en maait ook weg de lege of vervuilde halmen, waaruit geen koren op den dorstvloer sprin-gen zal.

Dan ging het niet naar Gods woord, maar tegen Gods woord. Dan was er geen groeien maar verbasteren, geen rijpen en gedijen maar vernagieren en verschrompelen.

En als dan de dag des oogstes komt, dan is het oordeel zoo onafwendbaar. De wanne, door Gods heilige hand ge-schud, schijnt zoo onherroepelijk het koren van het kaf.

KUYPER.

Amsterdam, 26 April 1889.

Dr. H. Bavinck, Docent aan de Theol. School te Kampen, die door de heeren Di-rectoren der Vrije Universiteit tot hoog-leeraar aan de Theologische Faculteit der inrichting voor Hooger Onderwijs benoemd was, heeft gemeend voor deze benoeming te moeten bedanken.

Licht op dit besluit werpt onderstaand schrijven van Dr. Bavincks hand, opgeno-men in de *Bazuin* van de vorige week:

Dankbetuiging.

In ditzelfde nummer der *Bazuin* wordt de beslissing medegedeeld, welke ik in zake de benoeming aan de Vrije Universiteit na rijp beraad heb gemeend te moeten nemen. Voor een niet gering deel is die beslissing bewerkt door de hartelijke en dringende beden, welke per telegram, brief of briefkaart, uit alle oorden des lands, door classieke vergaderingen, kerkeraden, predikanten, ouderlingen, diakenen en leden der Christ. Geref. Kerk mij werden toegezonden, om toch aan de Theol. School mij te blijven verbinden. Diep werd ik menig-maal getroffen door de ongeveinsde liefde en de hartelijke waardeering, waarin mijn persoon en arbeid door de genade Gods bij velen mag deelen. Toen ik dan ook tot een besluit moest komen, kon ik aan den vriendelijken en aan-houdenden drang, die van allen kant, vooral ook van mijn geliefde studenten tot mij kwam, geen weerstand bieden. Hoezeer het mij ook smartte aan hooggeschatte broederen eene teleurstelling te bereiden, ik kon en mocht de benoeming niet aannemen, die door H. H. Directoren der Vereniging voor Hooger Geref. Onderwijs op mij uitgebracht was.

Men zal het mij wel ten goede willen hou-den, dat ik op de ontvangen brieven niet afzon-derlijk antwoord. Er zou schier geen einde aan zijn. Ik neem daarom de vrijheid, om langs dezen weg aan allen, die zoo onduidelijk-zinnige bewijzen van hunne liefde en belangtel-ling gaven, mijn ootmoedigen dank te betuigen. Moge God de genomen beslissing met zijne goedkeuring en zijn onmisbaren zegen be-kronen!

Misschien verwondert het velen, dat ik de

benoeming nog zoo lang en zoo ernstig in overweging nam. Maar het kwam mij voor, dat ik niet anders mocht doen. Bekend met de omstandigheden, waaronder zij plaats had, zag ik haar in een ander licht, dan waarin zij zich aan velen voordeed. Bovendien, de Vrije Universiteit, hoe weinig zij ook nog aan haar naam en doel beantwoordt, is toch ver-tegenwoordigster en draagster van een groote gedachte. Zij stelt zich een doel voor, oogen, dat elk Gereformeerde heilig moet zijn, de handhaving n.l. van de eere Gods ook op het terrein der wetenschap. Zij gaat in de op-leiding van predikanten niet op, en staat als zoodanig geheel buiten de kerkelijke kwestien. En daarom meende ik het aan de benoeming zelve verschuldigd te zijn, om ernstig te be-proeven, of ik in haar ook een roeping van 's Heeren wege hadde te zien.

Men gevoelt dus, dat mijn bedanken niet is voortgevoerd uit instemming met het te Assen genomen besluit, dat eene kerk *altijd* een eigen inrichting moet hebben voor de opleiding harer predikanten. Het spijt mij zelfs zeer, dat de Christ. Geref. Kerk, die nog nooit over deze gewichtige zaak zich had uitgespro-ken, nu in eens zulk een veelzeggende beslis-sing nam. Eene Universiteit heeft ondanks haar schaduwrijke daarom altijd, naar mij voorkomt, boven een Theol. School de voor-keur, omdat zij de waarheid Gods, in Christus geopenbaard, tot heerschappij zoekt te brengen op ieder terrein van het menschelijk leven.

Evenmin is mijn bedanken toe te schrijven aan wat velen misschien trouw aan 'onze' kerk zullen noemen. Want ik kon en kan nog niet inszien, dat ik naar Amsterdam ver-trekken, eenig beginsel op kerkelijk gebied verlooche. De kwestie van scheiding of doleantie stond buiten de benoeming. Ook aan de Vrije Universiteit ware ik lid der Christ. Geref. Kerk gebleven. Van een overgaan tot de 'doleerenden' was niet de minste sprake.

Maar ik kon desniettemin geen vrijmoedig-heid vinden, om in dit stadium der nog altijd voortdurende onderhandelingen door mijn ver-trek de Theol. School te verzwakken en de kans op vereeniging nog geringer te maken, dan zij nu feitelijk reeds is. En deze overwe-ging, aangedrongen door schier heel de Christ. Geref. Kerk, heeft mij tot die beslissing geleid, welke, naar ik hoop, overeenkomstig den wil des Heeren genomen en Kerk en School tot zegen zal zijn.

Onzerzijds was dit besluit niet anders gewacht, en we billijken het volkomen.

Wel was er een tijdlang sprake geweest van eene poging, om het onderwijs aan beide scholen aanvankelijk te verbinden, en ware dit mogelijk gebleken, het zou ons een oorzaak van vreugde zijn geweest.

De literarische lessen thans door Dr. Bavinck aan de Theol. School te Kampen gegeven, hadden dan allicht aan een lita-ratuur kunnen worden toevertrouwd, en de hierdoor gespaarde tijd aan de Vrije Uni-versiteit ten goede kunnen komen.

Nu echter tegen zoodanig plan overwe-gende bezwaren waren gerezen en op ver-wzenlijking van dit denkbeeld niet kon gehoopt, was het wel niet onbegrijpelijk dat heeren Directeuren der Vrije Uni-versiteit zonder op bijconsideratie te letten, eenvoudig de manbeoendingen, die naar alle eer-prij oordeel, op de benoeming het eerste en beste recht kon doen gelden, maar was het even natuurlijk, dat Dr. Bavinck bedanken moest.

Onder de bestaande omstandigheden, zou het verlaten van Kampen in het oog van bijna alle Christ. Gereformeerden een ver-laten van hun zaak geweest zijn.

Dit zou de hereeniging niet bevorderd, maar, in sterker zin dan iets anders, kwaad bloed hebben gezet.

Dr. Bavinck is voor de Christ. Geref. meerderen thans in eminenten zin hun weten-schappelijke naam; hun hope; en hun glorie.

Hem te moeten verliezen, zou hun te hard zijn geweest.

Men merkt dan ook uit het schrijven van Dr. Bavinck, hoe de Christ. Geref. meerderen, hoezeer wetende, dat Dr. Bavinck in veel opzichten hun overtuiging niet deelt, nochtans als één man te hoop zijn geloo-pen, om dezen slag van hun kerk af te wenden.

Dit moest zoo. Dit kon niet anders. Dit was met zekerheid te voorzien.

En ook ons komt voor, dat Dr. Bavinck door een andere keuze te doen, onder het gestarte waaronder de wederzijdsche ver-houdingen thans stonden, aan de zaak der Gereformeerde beginselen, die ons beiden ge-meen is, voor de toekomst meer afbreuk dan voordeel zou hebben gedaan.

Met opzet hebben we de laatste weken de zaak der hereeniging van alle Gerefor-meerden in één kerkelijk huis onzerzijds niet opnieuw ter sprake gebracht.

Napleiten treft geen doel.

En zonder dan ook één oogenblik het hooge en schoone doel dat ons wenkt, en dat we om 's Heeren wil niet mogen los-laten, uit het oog te verliezen, begrepen we, dat het woord thans niet aan ons mocht zijn, maar geheel en onverdeeld diende gelaten te worden aan de voor- en tegenstanders der vereeniging in den boezem der Christ. Geref. kerken zelve.

De benoeming van Dr. Bavinck was daarbij een incident, waarover we in afzon-derlijk artikel ons oordeel uitspraken en dat ook o. i. na gebleken onmogelijkheid om tot een schikking te komen, ter spar-ing van veel gevoeligheid liever had moeten gemen worden. Iets wat we niet te meer vrijmoedigheid uitspreken, omdat het ons pijn doet, thans heeren Directeuren van de Vrije Universiteit van zekere zijde aan oor-deelvellingen te zien bloot staan, die slechts onkunde verraden omtrent hun broeder-lijke gezindheid en onrecht doen aan de loyaliteit van hun karakter.

Toch zal ook dit incident weer koren op den molen der bestrijding van onze ineen-smelting zijn, en alzoog geen andere dan wrange vrucht dragen.

Iets waar we te meer nadruk op leggen, omdat het reeds nu voor wie de kerkelijke toestanden meer dan oppervlakkig beziet, moeilijk aan twijfel onderhevig kan zijn, in welken geest de overgroote meerderheid der Chr. Geref. kerken zich zal uitspreken.

Zelfs de geamendeerde Concept-acte zal geen genade vinden, en de kerken zullen zich in niet twijfelachtigen zin tegen ver-eeniging verklaren.

Steeds meer wint de meening veld, dat de Doleerenden, gelijk Da. Littooy het uitdrukt, een soort schaaftpartij met de Christ. Geref. hebben willen spelen, en hun daarbij bijna te slim af waren geweest; dat gelukkigwijls enkele nuchtere mannen onder hen nog bijtijds zoo sluw opzet hebben ontdekt; en dat men nu niet beter doen kan, dan zoo absoluut mogelijk elke verdere onderhandeling met zoo gevaarlijke diplomaten af te breken.

Zelfs het denkbeeld om naast elkander gescheiden voort te leven, wordt zoo aan-lokkelijk en eenvoudig voorgesteld, dat het bijna den schijn krijgt, *alsof gescheiden leven nog wel zoo Godverheerlijkend is als saamgaan*.

En wat vooral gewicht in de schaal legt, uit het feit dat de pogingen der mannen van 1834 metterdaad tot verrassende uit-komsten hebben geleid, wordt niet alleen de conclusie der dankbaarheid getrokken, dat God de Heere zijn zegen aan hun pogingen schonk, maar ook de conclusie der *critiek*, dat hierin een goedkeurend oordeel Gods over hun wijze van doen en van zich in te richten, ligt uitgesproken.

Natuurlijk baat hier geen redeneeren tegen, en we zullen ons van tegenrede-neering dan ook onthouden.

We zullen het ons laten aanleunen, dat we worden voorgesteld als valsche broederen, die, zeggende eenheid om Gods wil te zoeken, eigenlijk slechts slimme schaakspelers waren, die er ons op toelieden, om de broederen er te laten inloopen.

We zullen het aanhooren, dat al onze ernst miskend, onze zedelijke drang gemin-acht, de teederheid onzer liefde met schou-derophalen begroet wordt.

We zullen het gelaten en kalm aanzien, dat de Christ. Gereformeerden zich in eigen boezem opaluten, en onze bede afwijzend, ons alleen laten staan.

Kerkelijke vereeniging was steeds een der teederste operatiën die beproefd wer-den en bijna nimmer gelukten; en die zoo hier als in Amerika juist daardoor bijna altoos misliepen, omdat men aan het wan-touwen vrij spel liet, en zich van het hooger geestelijk terrein liet afgliden naar de diepte der enghartigheden.

Slechts één ding troost hierbij, de weten-schap namelijk, dat beginselen in hun con-sequentie onverwiddelijk zijn, en dat vroeg of laat ook bij onze dissenteerende broederen aan de overzijde ten volle het licht zal opgaan over de motieven die heiderzijds hebben gewerkt.

En dan moet van deze twee één ge-beuren.

Dan moe, of de Christelijke Gereformeerde kerk, zich in haar beginsel, waaruit ze thans tegen ons ageert vastzetten, of ze moet zelve hiervan het onhoudbare inzien.

Doet ze het eerste, dan zal ze te laat bespreuen, dat er in ons protest tegen een en ander in haar kerkformatie nog iets anders dan slimheid en eigenbelang, maar wel terdege een geestelijk en historisch deel der waarheid school.

En doet ze het laatste, dan komt de ure, waarop de hereeniging tot nog inniger ineen-smelting zal kunnen leiden, naar de bede van ons hart.

Men maakt ons de opmerking, dat ons protest tegen de drieeeling van het men-schelijk wezen, ons met ons zelve in tegenspraak brengt. Immers, zoo schreef men ons, in de Nederlandsche vertaling van den Bijbel van Diclisel staat bij 1 Thess. 5: 23 een kort citaat van Rieger, een iets langer van Luther, nog een van gelijken om-vang van Von Gerlach en Spurgeon, en dan volgt een citaat van ruim acht kolommen finst druk van Dr. A. Kuyper, waarin juist op grond van 1 Thess. 5: 23 de drie-eeling geleerd wordt.

Mogen we hierbij drieerlei opmerken: 1°. dat schrijver dezes uit de Moderne tot de Ethische en eerst daarna tot de Gereformeerde beginselen gekomen is. Ge-volg waarvan wel moest zijn, dat hij in zijn Ethische periode veleer verkeerd be-zag en eerst later in zuiverder lijn teeken kon.

2°. dat in het breede citaat van acht kolommen, waar geen tekst bij opgegeven is, zoodat wij het jaartal er van niet kun-nen controlleeren, nergens van een drie-eeling sprake is, maar eeniglijk van een drie-voudige *bruwktuiging*, van drie *in-strumenten*, en van drie *vermogens*; iets wat geheel iets anders is, dan drie deelen. En 3°. dat in de onderscheidene citaten in deze vertaling van Diclisel bij 1 Thess. 5: 23 opgenomen, noch Rieger, noch Spur-geon, noch Von Gerlach een drieeeling leeren, doch dat deze alleen geleerd wordt in het citaat van Luther.

De leer der drieeeling wil namelijk niet slechts zeker onderscheid tusschen ziel en geest toelaten; een onderscheid dat met de Schrift voor zich, niemand geheel loochenen zal; maar houdt staande, dat de mensch uit drie bestanddeelen is saamgesteld, 1°. een lichaam, 2°. een ziel en 3°. een geest. En dit nu is een voorstelling die nergens in de Schrift (ook niet in 1 Thess. 5: 23) steun vindt; die steeds door onze vaders is bestreden; die geheel van heidense en filosofische herkomst is; en die, glog ze door, heel onze dogmatiek zou omverwerpen.

Theorieën van Kerkzuivering.

VI.

Reeds in het jaar 150, toen nauwelijks een goede eeuw na de stichting der eerste kerken onder de heidenen voorbij was gegaan, deed zich vooral in Azië en Noord-Afrika behoefte aan Reformatie der kerken ge-voelen. Toch nam dit streven naar Reformatie in zijn eerste opkomen een onzuiver en doelloos verloop. Dit was daaraan toe te schrijven, dat de eerste poging tot Reformatie in plaats van wezenlijke kerkre-formatie te willen zijn, zich schier uitsluitend op het verslappen van den zedelijken ernst onder de Christenen wierp.

De drang, de behoefte werd levendig en algemeen gevoeld, om zich als Christen in heel zijn optreden en al zijn levens-usantiën van de „lieden der wereld“ te on-derscheiden. Men wilde een „heilich volk“ zijn, den Heere toegewijd, en stelde er prijs op, dat men ook door de wereld niet enkel aan zijn belijdenis, maar veel meer nog aan zijn heiliger leven kon herkend worden.

Er was dus nog niet zoozeer sprake van een afglijden in allerlei zonde en zedelijke achteruitgang. Daar waakte toenmaals de ver-volging tegen, die keer op keer, de hypo-crietten weer van de kerk losweekte en bijna alleen Gods echte kinderen in de harde vuurproef bestaan liet. Neen, over een zedelijk verval in lagere zin viel nog niet te klagen. Slechts hierover liep de klacht, dat de *levensstandaard* der Christenen te weinig hoog boven dien van de rechtschapen lieden der wereld uitstak. In rechtschapenheid met de rechtschapenen te wedijveren scheen niet genoeg. Men moest een heiliger standpunt innemen dan zij, en door strenge usantiën over het huwelijk, over de vasten, over de kleedij, over den Sabbat, over de verma-lijkheden des levens en over de kerke-lijke discipline, zich aandienen als een soort menschen, dat met den gewonen zedelijken maatstal geen vrede had, maar zichzelve aan een strengere zedelijken maatstal bond. En toen nu de kerk in haar geheel weigerde in dezen pietistischen weg de eere Gods te zoeken, nam dit streven onder Montanus in Phrygië zelfs een tijdlang zoo gevaarlijke evenredigheden aan, dat de zondelingste dweprij inloep en Montanus zich uitgaat voor een openbaring Gods, die nog boven de door Christus gegeven openbaring uitging. De overspannen strenge-zedeleer prikkelde tot de zelfinbeel-ding van nader in gemeenschap met God te staan, en hieruit sproot het voorgeven van nieuwe openbaringen. Eerst Tertulli-aan sneed het gevaarlijkst element uit deze Montanistische beweging af, en leidde haar op paden, die weer tot bezonnenheid en kalmte maanden. Toch bleef ook zijn streven ongetwijfeld haeretisch; en zulks wel 1°. doordien ook hij toegaf, dat er een voortgang van openbaring in de kerk is, die ten slotte *hopen* Christus uitgaat; 2°. door zijn ijveren voor het Chillasme; en 3°. door zijn dringen op een eigen-willig gekozen standaard van zedelijkheid, die elk tweede huwelijk hoerrij doemde; het vasten rigoristisch doordreef; het op-zoeken van het martelaarschap ten plicht stelde; alle wetenschap en kunst ver-achte; in elk vermaak en in elke ont-spanning een strik van den duivel zag; en geen ongetrouwe vrouw op straat duldde dan met een sluier voor het gelaat.

Reeds deze summier aanduiding van het getemperd Montanisme gelijk Tertul-lian het voorstond, toont genoegzaam, hoe hiermee een strooming in beweging ge-raakte, die in den loop der eeuwen nog nimmer geheel vernad is, en die ten deele een uitmendend denkbeeld vertegenwoor-digde. Het kost toch weinig moeite, om in de latere Novatianen van Donatisten; straks in de eenzijdigheden van het klooster-wezen; daarna in de eigenaardige zede-lijke eischen van den Roomschen Clerus; en voorts in de Wederdoopers, bij de Kwa-kers, bij de Labadisten en Perfectionisten, en bij welke groep niet al, steeds ditzelfde drieerlei verschijnsel terug te vinden: 1°. dat men elk op zijn wijs ijvert voor het Chi-lasme; 2°. aan een hooger zedelijk of as-cetisch standpunt een hoogere openbaring verbindt; en 3°. niet zoozeer tegen over-treding der Tien Geboden ijvert als wel voor het oprichten van *nieuwe geboden*, die als een nieuw juk van heiliger orde aan Gods heiligen worden opgelegd. Een veelvoudige afdoeling, die ten slotte bijna altoos tot gelijkssoortige ontkenning, verwerping der geesten en zedeloosheid geleid heeft; en die toch steeds besied en gedragen werd door de uit-nemende gedachte, die met name onze Gereformeerde kerk steeds op den voor-grond stelde, t.w. dat het leven der Chris-tenen ook in hun uitwendige levensusantiën kerkelijken waarborg moest bieden tegen wereldlijkvervalsingheid.

In sooverre zijn al deze pogingen van het gewone en doorlopende streven om op heiliger zin en levenswandel te dringen, dan ook wel te onderscheiden. De predi-king tegen de zonde en haar wrange vrucht gaat rustel os alle eeuwen in de kerk van Christus door. En als in dagen van zede-lijke verslapping het ideaal dreigt onder te gaan, en de zonde hand over hand toeneemt, staat de boelgezant op die is-raël zijn zonde aanzegt en oproept tot boete en bekeering. Doch hierin ligt op zichzelf nog geen Reformatie. Als er niets anders in het spel komt, is er nog niets merkbaar dan ge-wone krankheid, waartegen in Christus' kerk de *gewone* artsenij gebezigd wordt. De kerk als kerk houdt dan het gebod nog hoog en heilig. En de ingezonkenheid en verslapping waaronder het volk lijdt, vindt in de macht der prediking haar gewone bestrijding en onder Gods gunst haar doeltreffend genees-middel. N ven dan e zedelijk sta als kerk e een stad o genoege ge lieden der soortige bu alle hooger ontstaat e kerk ontro haar plicht gemerkt o vereeniging sif der zond dat men o leven. Me doen van nade gew leven wil gen en de dra nu de deze weder en zoo hieruit ont het vermo en de ure Reformatie. Er is in looflijk vee den loop d uitgegaan, duizend ha veel eenvo gevoelden, zijn moest derschied moest openl venstoon. E er door de waarvan de is alles nie geven dat tegen het haar schoo overstaat. de wereld lijkheden, leven der te schittere dit nieuwe herscheppin nieuwe schi Vleeschwor het oog v bad, niet nemen, ma waren voo sectarisch i een hoogen ken, die l en boven zulk streve waardoor h deze werel het de ke vezel die bindt, door drup op de l die wereld haar midd het oogenb terug kan nig toe, in den v laan, dien monnik e Kwaker, o er aan gav vorm van wortel van worden. O het altoos i Vleeschwor is altoos d ping en her geboden na ten. Een b schepping, te vormen, kenis mist, teljke hoo hoogmoed heid Gods springende, van heiligh maastal zij Vandaar Montanistis tisch strev altoos één dat ook o voor den i nen als Tert toch nimm eisch tot r ken aange Wel erken vaderen, d ten prikke ernst op z en de boe had, weer i klinken; n vers niet heilighig d Ze vielen h aan, en a zich als a zou inricht der heiligen zou afbreke levenswand de kerk. N zag en er) het Woort te voegen hemelrijks Doch ook genoege. Ze een iegelij Elk meded hartighed wereld. I van heiligh achtten zij gemeensch En op